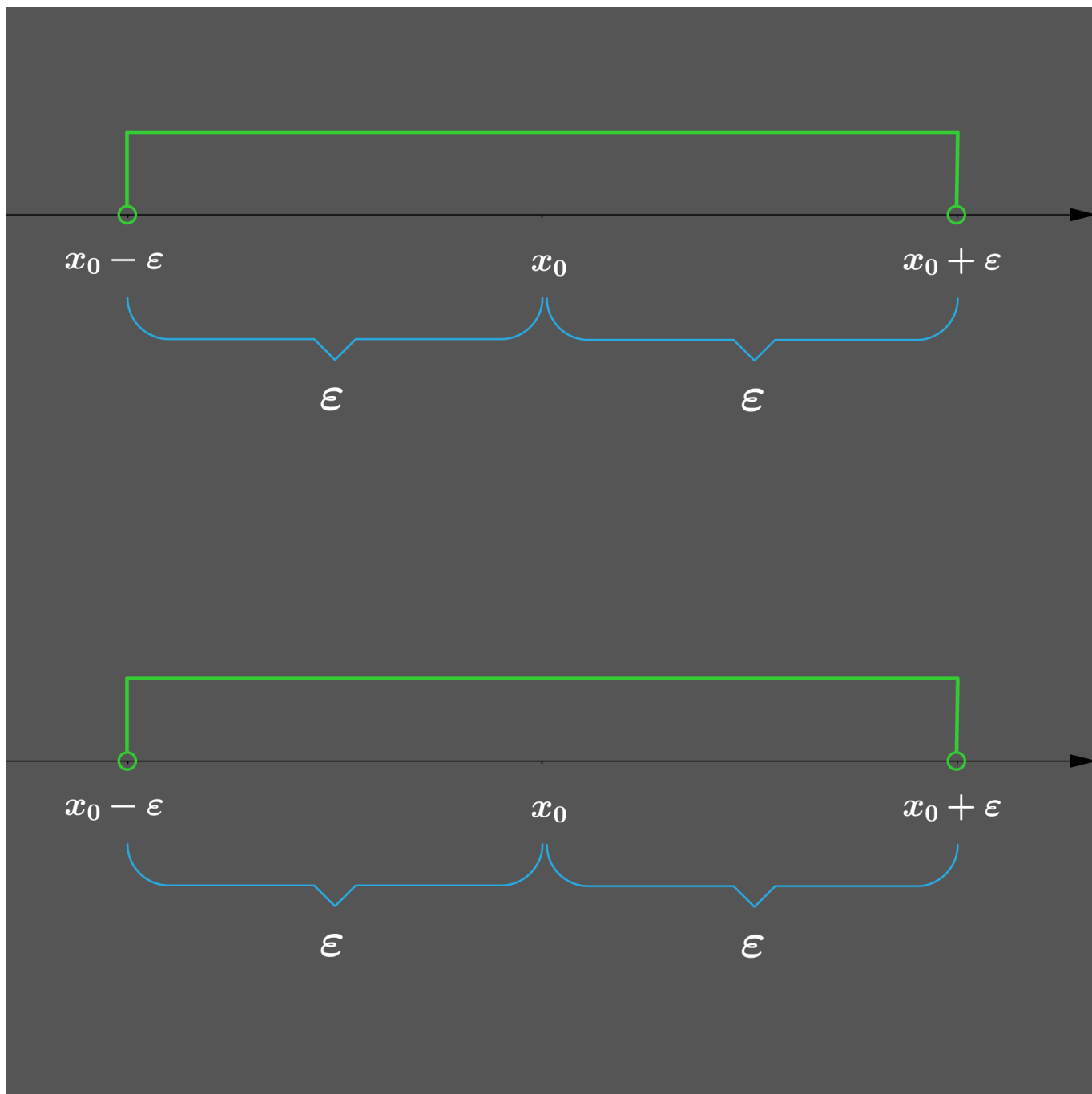
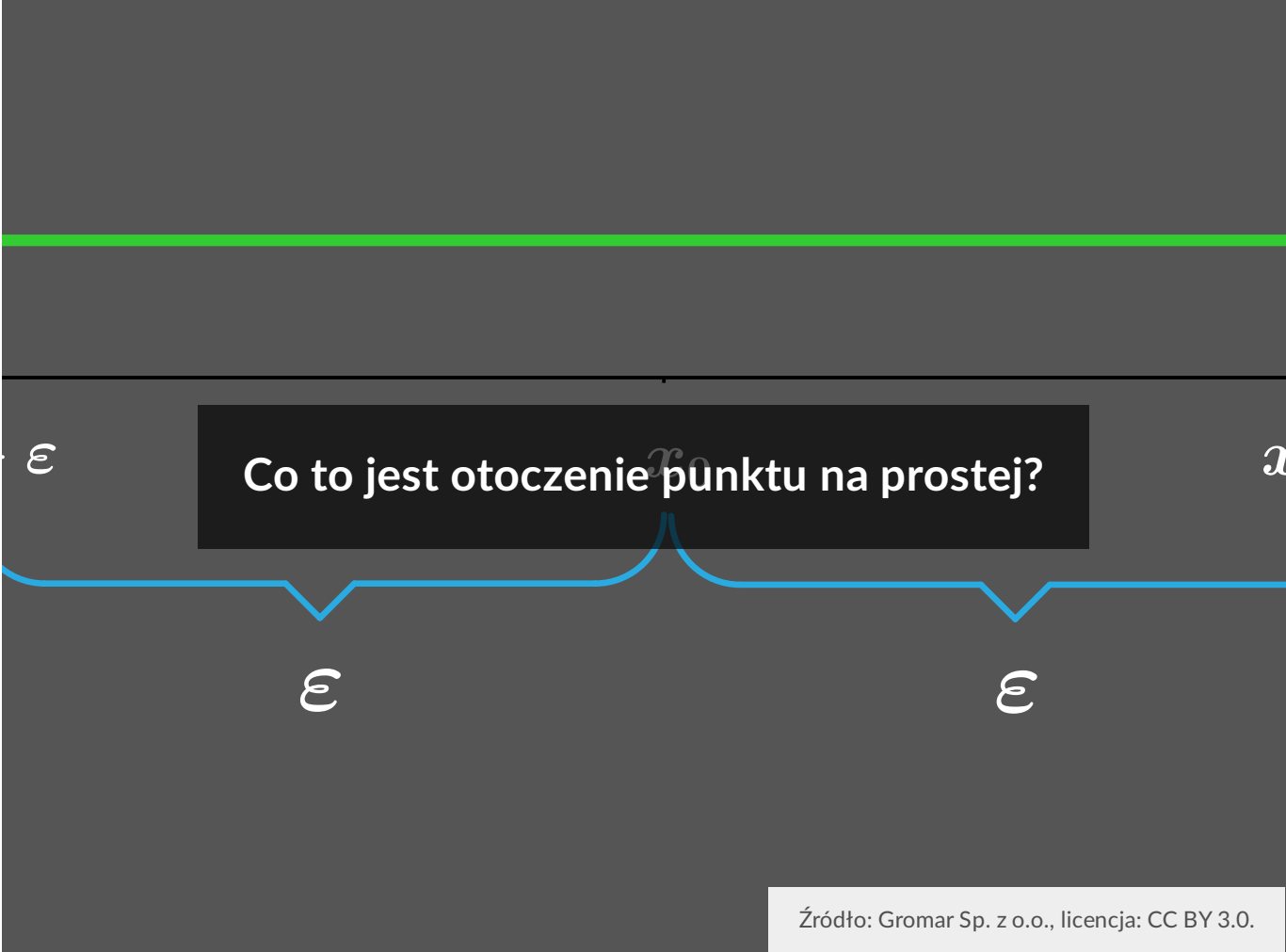

Co to jest otoczenie punktu na prostej?

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Infografika](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Co to jest otoczenie punktu na prostej?

Źródło: Gromar Sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Otoczenie to pojęcie, które często pojawia się w życiu codziennym. Może oznaczać coś co znajduje się dookoła nas lub grupę ludzi wśród których często przebywamy. Również w matematyce odgrywa ono bardzo ważną rolę, szczególnie w teorii granic ciągów i funkcji. Jest też jednym z podstawowych pojęć w dziedzinie matematyki zwanej topologią. W dalszej części dowiesz się czym jest otoczenie punktu na osi liczbowej oraz czym różni się od sąsiedztwa.

Twoje cele

- Zmierzysz odległości między punktami na prostej.
- Dowiesz się czym jest otoczenie punktu na osi liczbowej.
- Przeanalizujesz różnice między otoczeniem a sąsiedztwem punktu.

Przeczytaj

Przed sformułowaniem definicji otoczenia punktu przypomnijmy, że jeśli mamy dane dwie liczby rzeczywiste x i y na osi liczbowej, to ich odległość definiujemy jako wartość bezwzględną ich różnicy, czyli liczbę $|x - y|$.

Przykład 1

Odległość liczb $x = -1$ oraz $y = 5$ na osi liczbowej wynosi:

$$|x - y| = |-1 - 5| = |-6| = 6.$$

Dla zainteresowanych

W ogólnym przypadku, do mierzenia odległości między elementami danego zbioru A , wykorzystuje się funkcję nazywaną metryką. Funkcja ta, oznaczana zazwyczaj literą d , przekształca zbiór A w zbiór $(0, \infty)$ oraz dla dowolnych $x, y, z \in A$ spełnia warunki

1. $d(x, y) = 0 \Leftrightarrow x = y$
2. $d(x, y) = d(y, x)$
3. $d(x, y) \leq d(x, z) + d(z, y)$

Pierwszy warunek mówi, że odległość punktu od siebie jest równa zero, natomiast odległość między różnymi punktami jest różna od zera. Drugi warunek orzeka, że odległość od punktu x do punktu y jest zawsze taka sama jak odległość od y do x . Z trzeciego warunku wynika, że odległość między punktami x i y jest nie większa niż suma odległości tych punktów od dowolnego punktu z . Ostatni warunek nazywany jest nierównością trójkąta i można go zinterpretować następująco: droga od punktu x do punktu y przez dowolny punkt z zawsze będzie nie mniejsza niż bezpośrednia droga z punktu x do y .

Można sprawdzić, że w przypadku gdy zbiór A jest zbiorem liczb rzeczywistych to funkcja $d(x, y) = |x - y|$ spełnia warunki 1 – 3, zatem jest metryką.

Czym jest otoczenie punktu?

Definicja: Otoczenie punktu

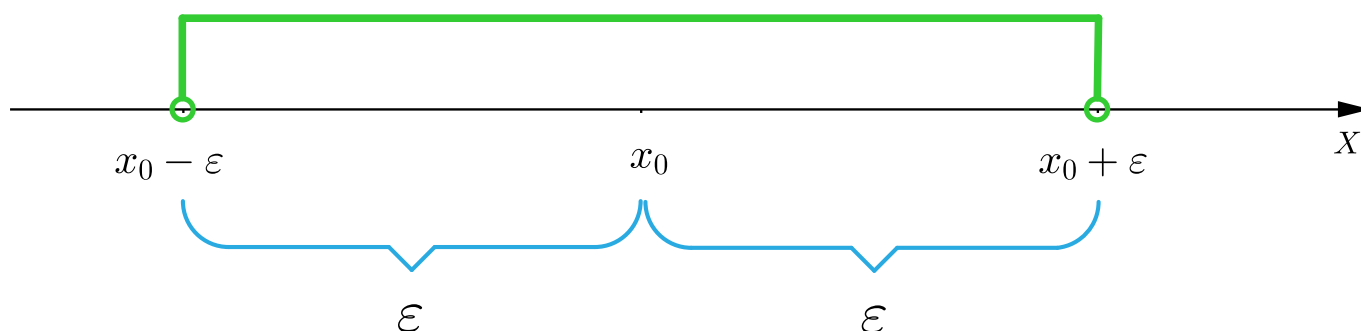
Otoczeniem punktu $x_0 \in \mathbb{R}$ o promieniu $\varepsilon > 0$ nazywamy zbiór wszystkich liczb rzeczywistych, których odległość od x_0 jest mniejsza od ε . Otoczenie punktu x_0 o promieniu ε oznaczamy $U(x_0, \varepsilon)$. Powyższą definicję możemy zatem zapisać symbolicznie

$$U(x_0, \varepsilon) = \{x \in \mathbb{R} : |x - x_0| < \varepsilon\}$$

Korzystając z definicji **wartości bezwzględnej** możemy zapisać otoczenie punktu w równoważny sposób w postaci przedziału

$$U(x_0, \varepsilon) = (x_0 - \varepsilon, x_0 + \varepsilon)$$

Pojęcie otoczenia punktu ilustruje poniższy rysunek.

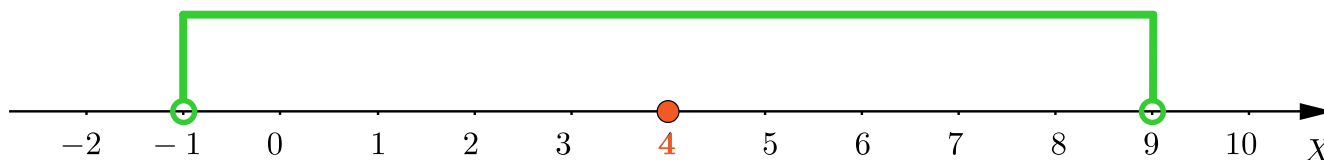
Źródło: Gromar Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Przykład 2

Otoczeniem punktu $x_0 = 4$ o promieniu $\varepsilon = 5$ jest zbiór

$$U(4, 5) = \{x \in \mathbb{R} : |x - 4| < 5\}$$

Możemy zapisać w postaci przedziału $(-1, 9)$.

Źródło: Gromar Sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Uwaga!

Często można spotkać bardziej ogólną definicję otoczenia punktu. Mianowicie za otoczenie punktu x_0 na osi liczbowej można przyjąć dowolny przedział P , dla którego istnieje liczba $\varepsilon > 0$ taka, że

$$U(x_0, \varepsilon) \subset P$$

Innymi słowy za otoczenie punktu x_0 można przyjąć dowolny przedział zawierający zbiór $U(x_0, \varepsilon)$ dla pewnej dodatniej liczby ε .

Z powyższej uwagi wynika w szczególności, że za otoczenie każdego punktu na osi liczbowej można przyjąć całą oś! Nie jest to jednak z punktu widzenia zastosowań ciekawy przypadek. W praktyce najczęściej żąda się aby otoczenia były małe, tzn. miały dostatecznie mały promień.

Co to jest sąsiedztwo punktu i czym różni się od otoczenia?

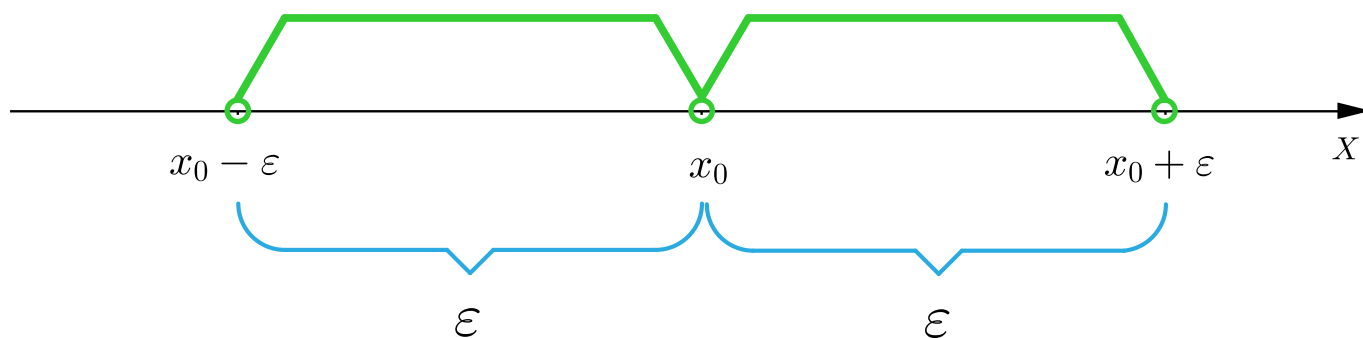
Często pojawia się potrzeba zbadania pewnej własności w otoczeniu jakiegoś punktu na osi liczbowej, lecz nie interesuje nas ta własność w samym punkcie. W takiej sytuacji możemy posłużyć się pojęciem [sąsiedztwa](#).

Definicja: Sąsiedztwo punktu

Sąsiedztwem punktu $x_0 \in \mathbb{R}$ o promieniu $\varepsilon > 0$ nazywamy zbiór

$$S(x_0, \varepsilon) = U(x_0, \varepsilon) - \{x_0\} = (x_0 - \varepsilon, x_0) \cup (x_0, x_0 + \varepsilon)$$

Sąsiedztwo punktu możemy zatem interpretować jako otoczenie punktu bez tego punktu.

Źródło: Gromar Sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Czasami w praktyce potrzebujemy zbadać pewną własność jedynie z lewej lub z prawej strony pewnego punktu. Mówimy wówczas o sąsiedztwie lewostronnym lub prawostronnym. Bardziej precyzyjnie sąsiedztwem lewostronnym punktu $x_0 \in \mathbb{R}$ nazywamy zbiór $S^-(x_0) = (x_0 - \varepsilon, x_0)$ dla pewnej liczby $\varepsilon > 0$, natomiast sąsiedztwem prawostronnym punktu $x_0 \in \mathbb{R}$ nazywamy zbiór $S^+(x_0) = (x_0, x_0 + \varepsilon)$ dla pewnej liczby $\varepsilon > 0$.

Słownik

wartość bezwzględna liczby x

$$|x| = \begin{cases} x & \text{dla } x \geq 0 \\ -x & \text{dla } x < 0 \end{cases}$$

otoczenie punktu

$$U(x_0, \varepsilon) = \{x \in \mathbb{R} : |x - x_0| < \varepsilon\}$$

sąsiedztwo punktu

otoczenie punktu bez tego punktu

Infografika

Polecenie 1

Zapoznaj się z poniższą infografiką ilustrującą na osi liczbowej otoczenie o promieniu ε punktu o współrzędnej 1, a następnie odpowiedz na zamieszczone niżej pytania.

Źródło: Gromar Sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 2

Na podstawie zamieszczonej infografiki wyznacz promień otoczenia punktu o współrzędnej 1.

Polecenie 3

Zapisz za pomocą wartości bezwzględnej, otoczenie punktu o współrzędnej 1, przedstawione w infografice.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Przyporządkuj pary liczb do odległości między nimi.

$$|x - y| = 2$$

$$x = -3, y = -2$$

$$x = -1, y = 2$$

$$x = 3, y = 5$$

$$x = 4, y = 1$$

$$x = 1, y = -1$$

$$|x - y| = 3$$

$$x = 3, y = 4$$

$$x = 0, y = -1$$

$$|x - y| = 1$$

Ćwiczenie 2

Jaki jest promień otoczenia $(-1, 5)$ liczby 2?

☐ 3

☐ 2

☐ 1

Ćwiczenie 3

Dane jest otoczenie $(2, 8)$ pewnego punktu x_0 . Jaki to punkt, jeśli promień tego otocznia jest równy 3?

☐ 6

☐ 5

☐ 4

Ćwiczenie 4

Wskaż otoczenia o środku w punkcie o współrzędnej 1.

☐ $(-1, 3)$

☐ $(0, 2)$

☐ $(-1, 2)$

☐ $(-2, 4)$

☐ $(-2, 2)$

Ćwiczenie 5

Uzereguj podane otoczenia liczby $x_0 = -2$ rosnąco według ich promieni.

$$\left(-\frac{5}{2}, -\frac{3}{2}\right)$$

$$(-5, 1)$$

$$(-4, 0)$$

$$(-3, -1)$$

$$\left(-\frac{7}{2}, -\frac{1}{2}\right)$$

Ćwiczenie 6

Połącz w pary otoczenia z ich środkami x_0 i promieniami ε .

$$(1, 3)$$

$$x_0 = 2, \varepsilon = 1$$

$$(1, 4)$$

$$x_0 = -1, \varepsilon = 2$$

$$(0, 3)$$

$$x_0 = \frac{5}{2}, \varepsilon = \frac{3}{2}$$

$$(-3, 1)$$

$$x_0 = \frac{3}{2}, \varepsilon = \frac{3}{2}$$

$$(-2, 2)$$

$$x_0 = 0, \varepsilon = 2$$

Ćwiczenie 7

Wśród otoczeń punktu $x_0 = 1$ wskaż te, których promień jest mniejszy od 2.

☐ $(-1, 4)$ ☐ $(-\frac{1}{2}, \frac{5}{2})$ ☐ $(0, 2)$ ☐ $(-2, 4)$ ☐ $(\frac{1}{2}, \frac{3}{2})$

Ćwiczenie 8

Wiedząc, że wszystkie otoczenia w lewej kolumnie mają promień równy 2, przyporządkuj do nich ich środki.

 $(-\frac{4}{3}, \frac{8}{3})$ $x_0 = 2$ $(0, 4)$ $x_0 = \frac{4}{3}$ $(-\frac{5}{3}, \frac{7}{3})$ $x_0 = 3$ $(-2, 2)$ $x_0 = \frac{2}{3}$ $(1, 5)$ $x_0 = \frac{1}{3}$ $(-\frac{2}{3}, \frac{10}{3})$ $x_0 = 0$

Dla nauczyciela

Autor: Mariusz Doliński

Przedmiot: Matematyka

Temat: Co to jest otoczenie punktu na prostej

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

VI. Ciągi

Zakres rozszerzony. Uczeń spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1) oblicza granice funkcji (w tym jednostronne).

Kształtowane kompetencje kluczowe

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- mierzy odległości między punktami na prostej;
- definiuje otoczenie punktu na osi liczbowej;
- analizuje różnice między otoczeniem a sąsiedztwem punktu.

Strategie nauczania

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem medium bazowego i ćwiczeń interaktywnych.

Formy pracy

- praca indywidualna;
- praca w grupach.

Środki dydaktyczne

- komputery z głośnikami i dostępem do Internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- duże arkusze papieru, flamastry dla każdej grupy.

Przebieg zajęć

Faza wstępna:

1. Nauczyciel podaje temat i cele zajęć oraz wspólnie z uczniami ustala kryteria sukcesu.
2. Uczniowie tworzą pytania dotyczące tematu zajęć, na które odpowiedzą w trakcie lekcji.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel przedstawia uczniom rysunek osi liczbowej z zaznaczonymi na niej dwoma liczbami i prosi uczniów o wyznaczenie odległości między nimi. Po uzyskaniu poprawnej odpowiedzi prosi wybranego ucznia bądź uczniów o podanie intuicyjnej definicji odległości dwóch punktów na prostej.
2. Praca z infografiką. Po przedstawieniu informacji na temat otoczenia i sąsiedztwa punktu uczniowie zostają zapoznani z infografiką przedstawiającą przykładowe otoczenie punktu. Następnie wykonują Polecenia 2 i 3.
3. Nauczyciel dzieli uczniów w pary i rozdaje im arkusze papieru oraz flamastry. Następnie prosi uczniów o naszkicowanie na arkuszu papieru otoczenia o podanym przez nauczyciela środku i promieniu. Każda para powinna otrzymać inne otoczenie do narysowania. Środek i promień mogą być losowane przez uczniów.
4. Uczniowie rozwiązują ćwiczenia interaktywne wskazane przez nauczyciela. Wspólnie omawiają odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

- Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa

Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne, których nie zrobili na lekcji.

Materiały pomocnicze:

- [Ciąg arytmetyczny](#)

- Ciągi – własności ciągów arytmetycznych

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie mogą przeanalizować treść infografiki jako pracę własną przed lekcją lub po niej, jako podsumowanie.